

АУДИТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

T
T R U M A N

№ 2

ІНДЕКС ВІДНОСИН

ЖОВТЕНЬ-ГРУДЕНЬ / 2016

Шановні колеги, партнери та друзі,

Ми раді запропонувати до вашої уваги другий випуск «Індексу відносин». Матеріал являє собою глибокий аналіз поточного стану справ у зовнішній політиці України за ключовими напрямками – ЄС, США, Російська Федерація та КНР.

Кожна зовнішньополітична подія (резонансна публічна заява, зустріч, домовленість, рішення) була оцінена зі знаком «плюс» чи «мінус», залежно від того, позитивно чи негативно ця подія вплинула на динаміку двосторонніх відносин. Сума балів по кожному із напрямків склала індекс відносин.

У жовтні-грудні 2016 р. Україні та її партнерам вдалося підбити підсумки року, в цілому, у позитивному ключі, навіть незважаючи на високий ступінь невизначеності, пов'язаної як з діями Росії щодо України, так із виборами в США, що несподівано закінчилися перемогою Дональда Трампа.

Процеси на напрямку Україна – ЄС значно активізувалися: Європейський Союз по праву зайняв місце провідного партнера України. Незважаючи на розширення впливу Росії на енергетичному ринку ЄС, Україна продовжує бути в центрі уваги європейської енергетичної політики. У 2017 р. комплекс реформ у сфері енергетики буде одним із ключових напрямків роботи ЄС в Україні. У попередній же, літній період, у відносинах ЄС-Україна можна було спостерігати певне затишшя з огляду на особливості політичного циклу в Брюсселі та країнах ЄС (це період літніх відпусток).

З цієї ж причини відносини України зі США влітку 2016 р. виглядали більш вигідно, насправді ж відображаючи деякий ступінь вакууму, характерного для періоду «кульгавої качки», між старою та новою адміністрацією Білого дому. Після президентських виборів у США українсько-американські відносини взагалі перестали існувати у їх класичному розумінні, залишивши тільки ті ж самі очікування від адміністрації новообраного президента США Дональда Трампа, що саме вступає у повноваження: аби США допомагали Україні захистити себе.

Росія продовжує ставити анти-рекорд у відносинах з Україною, і навіть формальна кількість балів, що їх отримали події на цьому напрямку, залишається стабільно низькою з літа 2016 р. Характерний нюанс осінньо-зимового періоду полягав у тому, що Росію згадували, в основному, у контексті внутрішньополітичних скандалів в Україні, а не з приводу зовнішньополітичних подій.

Для відносин з КНР кінець 2016 р. означав посилення, перш за все, економічних зв'язків. Суттєвою віхою виявилось придбання 99% акцій Українського банку реконструкції та розвитку китайською компанією, що має значення для майбутньої роботи Китаю в Україні та на ринках ЄС. Тривала співпраця і в інших сферах: ядерної енергетики, фінансової допомоги, у сфері культури та мистецтва.

Спеціальною темою другого випуску «Індексу відносин» став аналіз сценаріїв розвитку ситуації в енергетичній сфері зимою 2016-2017 рр. Як зауважують автори, «веапонізація» енергетики РФ відіграє ключове значення у сприйнятті України як партнера у Європі та світі. Саме тому надзвичайно важливою є робота з обґрунтованого донесення до західних партнерів двох думок: (1) Україна здатна підтримувати успішні реформи і залишатися найважливішим партнером у газовому секторі; (2) для цього потрібна подальша фінансова та політична підтримка України.

В цілому у 2017 р. українцям необхідно буде проявити значну активність для того, аби досягти успіху в переконанні своїх зовнішньополітичних партнерів у тому, що підтримка держави Україна має для них високу додану вартість.

З повагою,

Вікторія Закревська

Партнер TRUMAN Agency

vzakrevskaya@trumanagency.com

Зміст:

3 Методологія дослідження

Резюме відносин:

- 4** Україна – ЄС
- 6** Україна – США
- 8** Україна – Російська Федерація
- 10** Україна – Китайська Народна Республіка

12 Індекс відносин

13 *Спецтема: Зима – 16/17: енергетичний вимір*

14 Хроніка відносин Україна – США

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Публікація «Аудит зовнішньої політики України. Індекс відносин» заснована на моніторингу та аналізі подій у зовнішній політиці України за ключовими напрямками – ЄС, США, Російська Федерація, КНР. Документ готується на регулярній основі – щоквартально – для відстеження динаміки розвитку ситуації. На додаток до постійних напрямків експертна група буде представляти аналіз спеціальної теми – найважливішої події, проблеми, тренду за звітний період. Важливою складовою дослідження є не лише спостереження експертів, а й ексклюзивні інтерв'ю представників української влади, що відповідають за ті чи інші напрямки зовнішньої політики, вітчизняних та іноземних дипломатів. Крім того, документ підготовлений на основі численних бесід із зарубіжними лідерами думок, офіційними особами.

У звіті представлено аналіз зовнішньополітичних подій в Україні по кожному з напрямків, а також аналіз підходів країни-партнера (регіону) щодо України за досліджуваний період. Документ розкриває специфіку подій і містить оцінки чинників, що вплинули на репутацію країни. На підставі викладених фактів зроблений прогноз розвитку ситуації.

Крім якісного аналізу, дослідники здійснили кількісний аналіз, оцінивши кожен напрямок за шкалою від 0 до 10 балів.

Критерії для кроку (кожен оцінюється в 0,5 бали):

- обговорення;
- домовленість;
- підписання документа;
- старт реалізації;
- виділення фінансування;
- політична підтримка;
- резонансні публічні заяви;
- часткове виконання домовленостей;
- нові ініціативи;
- повне виконання домовленостей.

У разі негативної оцінки критеріїв їх бали будуть зі знаком «мінус».

Загальна оцінка напрямку – це сума балів критеріїв, що характеризують даний напрямок протягом звітного періоду. Експертна група бере за основу методологію BISS¹, який розробив чітку шкалу оцінки подій у зовнішній політиці.

Шкала оцінки подій:

- Економічна і політична інтеграція, набрання чинності угодами про поглиблення співпраці – **7-10 балів**
- Підписання / ратифікація важливого договору (про співпрацю, торгівлю, тарифи тощо, підписання договорів про інтеграцію), надання кредиту та економічної допомоги – **4-6 балів**
- Офіційний візит рівня міністра (ключові міністри: закордонних справ, внутрішніх справ, оборони, економіки та фінансів), переговори про укладання договорів, офіційний візит вищого рівня (президент і прем'єр) з обох сторін – **1-3 бали**
- Позитивні заяви ключових політиків країни, МЗС по напрямку зовнішньої політики, парламентські резолюції – **1-2 бали**
- Офіційний візит рівня заступника міністра (і не ключових міністрів), парламентської делегації, виставки, бізнес-форуми, дні національних культур, важливі дипломатичні контакти і переговори – **1 бал**
- Негативні заяви ключових політиків країни, МЗС по напрямку зовнішньої політики, парламентські резолюції – **мінус 1-2 бали**
- Затягування із ратифікацією договорів, незапрошення на заходи, ненадання підтримки на міжнародному рівні – **мінус 2-4 бали**
- Порушення договорів, взаємних зобов'язань – **мінус 3 бали**
- Торгові війни, антидемпінгові розслідування, бойкот товарів, ембарго, висилка дипломатів, відкликання послів – **мінус 4-6 балів**
- Провокації, розрив дипломатичних відносин, військові дії – **мінус 7-10 балів**.

¹ BISS (Belarusian Institute for Strategic Studies / Білоруський інститут стратегічних досліджень). Джерело: <http://belinstitute.eu/ru/tags/индекс>

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-ЄС

Жовтень – Грудень 2016

Позитивні бали: +75

Негативні бали: -10

Загалом: +65

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

За останній квартал 2016 року суттєвих змін у відносинах між Україною та Європейським Союзом не сталося. Основний акцент, як і раніше, зосереджено на поглибленні вже наявних двосторонніх питань. Процес лібералізації візового режиму займає центральне місце у публічній дискусії між Києвом і Брюсселем, і, попри попередні очікування, залишатиметься невиконаним у 2016 році. Усе ж, часові рамки просування процесу здебільшого визначені. Певний прогрес відчувається й у процедурі ратифікації Угоди про асоціацію через ухвалення висновків Ради ЄС після спільних з Україною погоджень. Ці висновки розробляли, враховуючи страхи і міфи, що циркулюють всередині голландського суспільства, аби впевнитися, що Угода про асоціацію не надає Україні статусу кандидата чи гарантій безпеки.

Якщо Україну бентежать затримка скасування візового режиму і ратифікації Угоди про асоціацію, Європейський Союз стурбований заборонаю на вивіз необробленої деревини та низкою реформ, котрі просуваються повільніше, ніж це передбачалося. Серед основних питань реформа Нафтогазу й ухвалення законів, що стосуються ринку електроенергії. Також існує проблема із забезпеченням повної незалежності та функціональності антикорупційних органів; передусім можливість телефонного прослуховування для Національного антикорупційного бюро України та призначення п'ятого члена Національного агентства з питань запобігання корупції. Особливе занепокоєння пов'язане із законодавством, що дозволяє партіям відкликати депутатів уже після обрання, а також тривалою затримкою у призначенні 12 нових членів Центральної виборчої комісії.

Події у відносинах Україна-ЄС (жовтень-грудень 2016). Оцінка в балах

Дата	Подія	Бали
5 жовтня	Україна стає асоційованим членом Європейської організації з ядерних досліджень.	+2
13 жовтня	Президент Порошенко підписує Закон України «Про ратифікацію угоди між урядом України та Європейським співтовариством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та асоційовану участь України у програмі наукових досліджень та навчання Євратом (2014-2018)».	+2
19 жовтня	Зустріч у «нормандському форматі» щодо реалізації Мінських угод в Берліні.	+2
	Політичні консультації Україна-ЄС на високому рівні відбуваються в Брюсселі з Президентом України Петром Порошенком, Президентом Ради Європи Дональдом Туском, Президентом Європейської комісії Жаном-Клодом Юнкером, Президентом Європейського парламенту Мартіном Шульцом та відповідними членами Європейської комісії.	+2
	Звернення Верховної Ради України до держав-членів Європейського Союзу, Європейського парламенту, уряду і парламенту Нідерландів, аби завершити процес ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.	-2
28 жовтня	Європейська комісія ухвалює рішення, яке дозволило Газпрому збільшити свою насосну здатність газу в трубопроводі OPAL, що з'єднує газопровід «Північний потік» із системою Центральної і Західної Європи.	-2
10 листопада	Україна підписує Європейський кодекс соціального забезпечення.	+2
11 листопада	Підписано угоду, за якою Європейський інвестиційний банк надасть 200 млн євро для покращення інфраструктури громадського транспорту в 20 містах України.	+5
16 листопада	Парламент ухвалює звернення до керівництв держав-членів, Європейського парламенту та Ради Європи, закликаючи до спрощення візового режиму до кінця 2016 року.	-2
17 листопада	Затверджено положення про одночасне набуття чинності механізму призупинення зі спрощенням візового режиму для України.	+2
24 листопада	Саміт ЄС-Україна.	+3
	Угода про виділення 15 млн євро від ЄС та 1 млн євро від уряду Данії на здійснення «Програми ЄС для боротьби з корупцією в Україні».	+4
	Підписано оновлений Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Європейським співтовариством з атомної енергії.	+3
25 листопада	ЄС збільшує свою підтримку Спеціальній моніторинговій місії ОБСЄ додаванням 5 млн євро.	+4
1 грудня	Візит української делегації до Брюсселя для обговорення питань співпраці між Європейським оборонним агентством та Міністерством оборони України.	+3
2 грудня	Спільна заява Президентів України та Польщі через рішення Європейської комісії щодо трубопроводу OPAL.	-2
5 грудня	Заява делегації ЄС в Україні про позицію ЄС щодо мораторію на експорт деревини.	-2
7 грудня	Комітет Верховної Ради з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки підтримує створення Фонду енергоефективності.	+2
	Європейський парламент і Рада узгоджують механізм призупинення, наблизивши Україну до спрощеного візового режиму з ЄС	+3
9 грудня	Тристоронні енергетичні консультації Україна-ЄС-Росія.	+1
13 грудня	Публікація звіту про імплементацію Угоди про асоціацію з Україною.	+2
15 грудня	Рішення Європейської ради з Угоди про асоціацію України.	+3
16 грудня	Уряд Нідерландів ухвалює законопроект, необхідний для ратифікації парламентом Угоди про асоціацію Україна-ЄС.	+2
19 грудня	Рада ЄС продовжує санкції проти Росії до 31 липня 2017 року у визначених секторах російської економіки.	+5
	Україна та Європейська комісія підписують угоду про фінансування спільних оперативних програм прикордонного співробітництва на 2014-2020 рр. у рамках Європейської політики сусідства. Програми стосуються напрямків «Україна-Румунія», «Україна-Угорщина-Словаччина», «Україна-Польща-Білорусь» і «Чорне море». Загальний бюджет: 365 млн євро.	+4
	Підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Європейським інвестиційним банком (ЄІБ).	+4
	Підписано Угоду з ЄС про фінансування реформи системи державного управління в Україні. Загальний бюджет: 104 млн євро.	+4
	Конференція на високому рівні з питань стратегічного партнерства ЄС-Україна.	+3
	Україна та ЄС проводять третє засідання Ради асоціації в Брюсселі.	+3
27 грудня	Суд Європейського Союзу призупинив рішення про доступ «Газпрому» до 80% потужностей газопроводу OPAL	+1
	Україна отримала другий транш фінансової допомоги ЄС у сумі 55,125 млн. євро згідно Угоди про фінансування, укладеної між Урядом України та Європейською комісією у 2014 році	+4

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-США

Жовтень – Грудень 2016

Позитивні бали: +28

Негативні бали: -6

Загалом: +22

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Українсько-американські відносини після президентських виборів у США перестали існувати в їхньому класичному розумінні. Залишились відносини між Україною та адміністрацією Обами, а також відносини між Україною та новообраним президентом Дональдом Трампом. Різний бекграунд, різні підходи, різна атмосфера, і лише очікування України схожі: щоб Сполучені Штати, якщо не можуть захистити Україну, то принаймні системно допомагали Україні захистити себе саму.

Україна тільки по-справжньому зрозуміла логіку Америки Обами і відчула ліміти, які існують у співпраці з нею, як опинилась перед великим невідомим у вигляді Америки Трампа та її майбутніх підходів до України. Показово, що в світі значно драматичніше оцінили можливі наслідки президентства Трампа для України, ніж у самій Україні. В українських владних кабінетах обрання Трампа стало сюрпризом, але не нокаутом, який примусив на якийсь час зійти з дипломатичного рингу і зайняти улюблену для України вичікувальну позицію в стилі «якось воно буде». Помітне явне бажання налагодити контакт із новою адміністрацією. Генерування ідей на американському напрямку стало очевидним і в Києві, а не віддано повністю на відкуп посольству України в США. Україна, попри критику адміністрації Обами, не готова позбутися того рівня відносин, який у неї був зі США впродовж останніх трьох років.

Найбільший виклик, який стоїть перед Україною у відносинах із Америкою Трампа, – це довести новій адміністрації, що Україна – це не суцільний безлад (mess), а можливість, вигідне місце для американських інвестицій у широкому розумінні цього слова: інвестицій політичних, безпекових і фінансових.

Успіх України у відносинах з Америкою Трампа полягає в тому, наскільки ефективно в Києві зможуть сформулювати і донести новій адміністрації відповіді на два наступні питання:

- Якою є додана вартість держави Україна для США?
- Наскільки підтримка незалежної України відповідає інтересам Сполучених Штатів?

Події у відносинах Україна-США (жовтень-грудень 2016). Оцінка в балах

Дата	Подія	Бали
6 жовтня	Заява Посла США в Україні Марі Йованович про те, що США слідкують за спробами обмежити незалежність НАБУ щодо розслідування корупційних справ і дати можливість Генеральній прокуратурі визначити послідовність кримінальних проваджень.	-1
18 жовтня	Запуск в США ракети-носія Antares OA5, який розробляється низкою міжнародних компаній під керівництвом Orbital Science Corporation (США). Першу ступінь ракети-носія було розроблено в Україні.	+3
25 жовтня	Телефонна розмова між Петром Порошенком і Джоозефом Байденом. Віце-президенту США було повідомлено про хід переговорів у Нормандському форматі в Берліні і зроблено наголос на необхідності активного залучення американської сторони до імплементації Мінських домовленостей. В американському повідомленні про цю розмову йшлося: відзначено важливість деескалації і необхідності продовження розведення сторін на лінії зіткнення, відзначено необхідність підтримання режиму санкцій щодо РФ до повного виконання Мінських угод.	+1
2 листопада	Заява Державного департаменту США з високою оцінкою виконання в Україні електронного декларування і заява про необхідність притягнення до відповідальності тих, хто використовував державні посади для збагачення.	+1
9 листопада	Перемога на виборах Президента США Дональда Трампа. Ця подія викликала стурбованість в Україні щодо подальшого курсу Вашингтона у двосторонніх відносинах і в питаннях українсько-російського конфлікту через суперечливість заяв Дональда Трампа під час кампанії.	-3
	Заява Посла США в Україні Марі Йованович про те, що США будуть підтримувати Україну за будь-якого Президента, а США залишаться потужним партнером. У першу чергу це визначається двопартійним консенсусом у США щодо необхідності підтримувати Україну.	+1
14 листопада	Міністерство Фінансів США ввело санкції щодо 6 депутатів Державної Думи РФ від Криму.	+2
15 листопада	Петро Порошенко провів телефонну розмову із новообраним Президентом США Дональдом Трампом. За повідомленням української сторони, сторони домовилися про продовження контактів і, зокрема, проведення двосторонньої зустрічі.	+3
16 листопада	Петро Порошенко провів телефонну розмову із віце-президентом США Джоозефом Байденом. Відбулось обговорення регіональної безпеки і двосторонніх відносин у контексті виборів Президента у США. Відзначено необхідність координації дій до повного виконання РФ Мінських домовленостей і збереження політики санкцій до відновлення суверенітету і територіальної цілісності України.	+1
17 листопада	Під час спільної прес-конференції Барак Обама й Ангела Меркель підтвердили збереження санкцій щодо РФ до повного виконання нею Мінських домовленостей і право України вільно визначати свою власну долю.	+1
3 грудня	Стало відомо про те, що Дональд Трамп буде номінувати на посаду Міністра оборони США колишнього генерала Морської піхоти США Джеймса Меттіса. У травні 2015 року, виступаючи на заході в The Heritage Foundation, Меттіс закликав до необхідності реакції США на дії РФ в Україні.	+1
	Україна і США повністю узгодили план проведення міжнародних багатонаціональних навчань Sea Breeze-2017.	+1
3, 8 і 23 грудня	Конгрес США (спочатку Палата представників, потім Сенат) схвалив Закон про оборонний бюджет на 2017 рік, а Президент США підписав його. Відповідно до цього Закону, Україна отримає 350 млн дол. на посилення обороноздатності у 2017 році.	+4
9 грудня	27 членів Сенату США від Республіканської та Демократичної партій у відкритому листі до новобраного Президента США Дональда Трампа закликали до збільшення Сполученими Штатами політичної, економічної й військової підтримки України, що включає також оборонні летальні засоби, а також до невизнання незаконної анексії Росією Криму та збереження санкцій проти РФ, доки не виконані ключові положення Мінських домовленостей.	+2
13 грудня	Стало відомо, що Дональд Трамп має намір номінувати керівника ExxonMobil Рекса Тіллерсона на посаду Державного секретаря США. У 2014 році Рекс Тіллерсон виступив проти американських санкцій щодо РФ.	-2
16 грудня	Відбулася телефонна розмова між віце-президентом США Джоозефом Байденом і Президентом України Петром Порошенком. Джоозеф Байден підтримав гуманітарні ініціативи Президента України щодо звільнення 15 заручників як способу розблокувати процес обміну полоненими.	+1
20 грудня	США розширили санкції щодо 7 фізичних і 23 юридичних осіб за причетність до агресії РФ щодо України.	+3
31 грудня	Делегація сенаторів Конгресу США відвідала Україну.	+3

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

Жовтень – Грудень 2016

Позитивні бали: +7

Негативні бали: -39

Загалом: -32

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Російський напрямок був досить інтенсивним у жовтні-грудні 2016 року. Щоправда, він стосувався не завжди зовнішньої політики. Росія частіше фігурувала в контексті внутрішньополітичних скандалів: Москву підозрювали в підготовці спецоперації задля дестабілізації України. Незрозуміло, з яких причин – чи через викриття цих планів, чи, можливо, фабрикування самого документа про такі плани – але спецоперація зазнала краху на зародковій фазі. На першому етапі Україною мали прокотитися масові протести, однак цього не сталося.

Це зовсім не означає, що роль Росії у внутрішньополітичних справах мінімальна. Інформаційні ресурси як у Росії, так і в Україні (особливо з сегменту, який асоціюється з проросійськими політичними силами) масово публікували матеріали, головним об'єктом яких став президент Петро Порошенко. Вдарити по слабкому місцю українського колеги вирішив навіть особисто Володимир Путін. Схоже, що інформаційні вкиди у звітний період були лише тренуванням перед більш серйозними спецопераціями.

Бойові дії на сході України активізувалися наприкінці минулого року. Не допомогли ні переговори в нормандському форматі, ні чергова домовленість про введення режиму тиші після 24 грудня. Цілком імовірно, що ситуація «ні мир, ні війна» спостерігатиметься і в нинішньому році, зважаючи на те, що Путін обрав тактику вичікування. Спочатку Москва намагатиметься досягнути порозуміння з Вашингтоном, далі – з Парижем; певні сподівання Росія плекає і на зміну влади в Німеччині.

2017 рік, тим часом, може виявитися, так би мовити, «судним роком» у відносинах України і Росії. Уже у перші місяці нинішнього року очікується рішення Стокгольмського арбітражу щодо газової суперечки між країнами. На черзі ще чимало вердиктів і процесів, які загрожують Росії збитками як репутаційного, так і фінансового характеру.

Події у відносинах Україна-Росія (жовтень-грудень 2016). Оцінка в балах

Дата	Подія	Бали
12 жовтня	ПАРЄ ухвалила дві резолюції щодо України, в яких дії Росії характеризуються як «агресія». Міститься заклик до Росії вивести війська з Донбасу.	-1
16 жовтня	Убито бойовика Арсенія Павлова на прізвисько «Моторола».	-1
17 жовтня	Петро Порошенко підписав указ про продовження санкцій щодо Росії ще на рік.	-4
19 жовтня	У Берліні відбувся саміт глав держав у нормандському форматі. Вирішено до кінця листопада підготувати дорожню карту з імплементації мінських домовленостей.	+2
26 жовтня	МЗС України висловило протест через черговий неузгоджений із Києвом візит Володимира Путіна до окупованого Криму.	-1
27 жовтня	Володимир Путін заявив про підтримку ініціативи України зі створення поліцейської місії ОБСЄ на Донбасі.	+1
8 листопада	Петро Порошенко звинуватив Росію у «гібридному привласненні історії» через встановлення пам'ятника Володимиру Великому на Червоній площі у Москві.	-1
11 листопада	У СБУ заявили про намір Росії дестабілізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні (операція «Шатун»).	-2
14 листопада	Прокурор Міжнародного кримінального суду прирівняв окупацію Криму до міжнародного воєнного конфлікту між Україною і Росією.	-2
16 листопада	Володимир Путін підписав розпорядження про вихід Росії з Римського статуту Міжнародного кримінального суду.	-2
17 листопада	СММ ОБСЄ повідомляє про рекордну кількість обстрілів на Донбасі з початку року.	-7
29 листопада	Переговори міністрів закордонних справ у нормандському форматі у Мінську. Дорожньої карти не погоджено.	-2
1 грудня	Військові навчання біля окупованого Криму. Гостра реакція Росії.	-2
7 грудня	Представники ОРДЛО та Росії провели у Мінську зустріч із народним депутатом України Надією Савченко щодо звільнення заручників. Офіційні переговорники України висловили обурення з приводу паралельних переговорів Росії.	-1
14 грудня	Секретар РНБОУ Олександр Турчинов заявив про масовану кібератаку Росією проти інформресурсів органів влади України.	-1
15 грудня	Україна в односторонньому порядку вирішила передати 15 осіб, затриманих і засуджених в Україні, для відновлення процесу обміну полоненими.	+2
18 грудня	Активізація бойових дій на Світлодарській дузі.	-7
19 грудня	В ООН прийнято резолюцію щодо ситуації з правами людини в Криму, за яку проголосували 70 країн.	-2
21 грудня	Учасники Тристоронньої контактної групи у Мінську підтвердили наміри припинити вогонь з 24 грудня.	+1
23 грудня	Президент Порошенко закликав Росію дотримуватися режиму припинення вогню, який мав стартувати з 00:00 24 грудня, а також закликав до звільнення усіх українських заручників.	+1
24 грудня	Режим тиші було порушено бойовиками вже через 25 хвилин після опівночі. У цілому за цей день позиції Збройних сил України були обстріляні 28 разів	-3

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-КИТАЙСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

Жовтень – Грудень 2016

Позитивні бали: +26

Негативні бали: -1

Загалом: +25

РЕЗЮМЕ ВІДНОСИН

Четвертий квартал 2016 р. в українсько-китайських відносинах позначився подальшою економізацією двосторонніх взаємин. Практично всі події лежали у торговельно-економічній площині та мали характер визначення подальших шляхів співпраці у різних галузях, передовсім у сфері енергетики.

Знаковою подією двосторонніх політичних взаємин стала участь першої леді Марини Порошенко та українських високопосадовців у Першому міжнародному українському форумі Шовкового шляху 2016 (Ukraine Silk Road Forum) 7 листопада 2016 р. Виступи на форумі першої леді Марини Порошенко, віце-прем'єр-міністра Геннадія Зубка та першого віце-спікера Верховної Ради України Ірини Геращенко стали важливим прикладом подальшої активізації китайського вектору в українській зовнішній політиці. З іншого боку, на нижчих рівнях українського чиновництва Китай залишається «далеким та незрозумілим», а відтак – нецікавим. Середньостатистичний український посадовець усе ще мало цікавиться китайським досвідом і станом українсько-китайського співробітництва у будь-якій сфері, що і є нині головним гальмом подальшого розвитку двосторонньої співпраці.

Певною віхою в торговельно-економічних стосунках України та Китаю можна вважати придбання китайською компанією Bohai Commodity Exchange Co., Ltd. у Фонду державного майна України 99,9 % пакету акцій Українського банку реконструкції і розвитку. Дана покупка має стратегічне значення для виходу Китаю на європейські ринки, а також для роботи в Україні у таких важливих галузях, як сільське господарство, машинобудування та інфраструктура. Для Китаю український банк може бути цікавий як інвестиційний об'єкт або як інструмент для обслуговування в Україні діяльності власних корпорацій.

Слід також зазначити подальшу активізацію матеріальної допомоги з боку Китаю українським відомствам. Посол КНР в Україні пан Ду Вей протягом кварталу від імені Держради (уряду) КНР підписав з українськими урядовцями дві угоди про безкоштовне надання Україні автомобілів швидкої допомоги та спеціальної рятувальної техніки. Це є не тільки проявом дружнього ставлення до України з боку Китаю, а й свідчить про зростання підтримки України у боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність. Адаже йдеться про техніку, що її Китай надає Міністерству внутрішніх справ України, яке безпосередньо задіяне у проведенні АТО на Сході України в умовах, коли на Донбасі не припиняються провокації з боку Росії.

Українсько-китайська співпраця у гуманітарній сфері активізується завдяки благодійництву та ентузіазму діячів культури двох країн, що свідчить про збереження традиційних відносин дружби між нашими народами.

Події у відносинах Україна-КНР (жовтень-грудень 2016). Оцінка в балах

Дата	Подія	Бали
12 жовтня	Інститут світової політики провів презентацію аудиту українсько-китайських відносин.	+2
14 жовтня	Зустріч керівництва інформаційного агентства «Українські новини» з делегацією китайських ЗМІ (Xinhua News Agency, Guangming Daily, Jilin News, Liaoning Radio).	+1
21 жовтня	Уряд КНР подарував Україні 50 автомобілів швидкої допомоги з медичним обладнанням.	+2
	Зустріч делегації китайських художників із другим Президентом України Л. Кучмою.	+1
25 жовтня	Зустріч депутата Верховної Ради України, президента Федерації футболу України А. Павелка із заступником голови Китайської асоціації футболу Чжан Цзянем.	+0,5
24-28 жовтня	Представники China National Nuclear Power Co., Ltd відвідали головний офіс НАЕК «Енергоатом» та ВП Хмельницька АЕС.	+1
1 листопада	У фонді «Україна» відбулася презентація українсько-китайської молодіжної програми культурних обмінів за участю другого президента України Л. Кучми.	+1
	Міністр інфраструктури України В.Омелян повідомив про зацікавленість китайських інвесторів у будівництві концесійних доріг в Україні.	+0,5
1-6 листопада	ДП «Антонов» представив свої сучасні програми на міжнародному авіакосмічному салоні China Air Show'2016 у м. Чжухай (КНР).	+1
6 листопада	Дружина президента України, голова Благодійного фонду М. Порошенко та голова Міжнародної торгової палати Великого Шовкового Шляху Люй Цзяньчжун (КНР) підписали грантовий договір на розвиток інклюзивного освітнього середовища в Україні.	+1
7 листопада	Відбувся Перший міжнародний український форум Шовкового шляху 2016 Ukraine Silk Road Forum.	+3
16-18 листопада	Делегація на чолі з головою фракції «Блок Петра Порошенка» у Верховній Раді України народним депутатом І. Гринівим взяла участь у 3-й Світовій конференції з питань Інтернету, що відбулася у м. Учжень (пров. Чжецзян, КНР).	+1
	Національна асоціація цукровиків України взяла участь в одній з найбільших продовольчих виставок азіатського регіону ANUFOOD China 2016.	+1
17 листопада	Круглий стіл в Київському інституті міжнародних відносин «Українсько-китайські відносини в рамках концепції «Один пояс – один шлях»: історія, реальність та перспективи»: оцінка китайськими експертами.	+1
	Деструктивний виступ представника МЗС України на Круглому столі в Київському інституті міжнародних відносин «Українсько-китайські відносини в рамках концепції «Один пояс – один шлях».	-1
21 листопада	Китайські компанії GCL System Integration Technology та China National Complete Engineering повідомили, що планують побудувати у 30-кілометровій зоні відчуження Чорнобильської АЕС сонячну електростанцію.	+0,5
22 листопада	У Китаї заявили про готовність закупати в Україні цукрову продукцію, свинину та олію.	+0,5
30 листопада	Фонд державного майна України продав пакет акцій Українського банку реконструкції і розвитку (99,9%) китайській компанії Bohai Commodity Exchange Co., Ltd.	+3
4 грудня	Відбулася робоча зустріч голови Держспоживслужби В. Лапи з радником з торгово-економічних питань при Посольстві КНР в Україні Лю Цзюнем.	+1
9 грудня	Візит представників керівництва провінції Хубей та міста Ічан до Міністерства енергетики України.	+0,5
16 грудня	Уряд КНР передав Україні аварійно-рятувальне обладнання.	+2
22 грудня	Міністр енергетики та вугільної промисловості І. Насалик заявив про участь китайської компанії в конкурсі на будівництво заводу ядерного палива в Україні.	+0,5
	Київський міський голова В. Кличко та віце-президент китайської державної корпорації China Road and Bridge Corporation Ду Вей підписали меморандум про співпрацю	+1

ІНДЕКС ВІДНОСИН

СПЕЦТЕМА

ЗИМА - 16/17: ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР

Січень 2006-го та 2009-го років ознаменувалися двома газовими кризами в українсько-російських відносинах. Вони стали ознаками «веапонізації» російської енергетичної політики та наочними проявами вразливості України до «газової зброї» РФ. Тепер це можна охарактеризувати як практичне застосування Росією невоєнного інструментарію у війнах нового покоління, підготовка до яких розпочинається непомітно для зовнішнього світу. Обидві газові кризи, спровоковані та керовані Кремлем, мали на меті збільшити рівень енергетичної, а відтак й економічної та політичної залежності України від РФ та продемонструвати Європі необхідність реалізації байпасних проектів, оскільки Україна, мовляв, ненадійна транзитна ланка.

Українські ГТС і ПСГ були і залишаються важливим елементом у забезпеченні безперебійного постачання газу в Європу. Незважаючи на багаторічні систематичні звинувачення з боку РФ у крадіжках чи зникненні газу на території України, не існує жодного юридично підтвердженого факту, попри численні намагання «Газпрому» представити це як доконаний факт.

Кожен опалювальний сезон протягом останніх десяти років використовувався для дискредитації України шляхом цілеспрямованої пропагандистської кампанії, яка підкріплювалася провокативними технічними маніпуляціями «Газпрому» та медійними спекуляціями Росії в ЄС. Така пропаганда була одним із чинників, який посприяв реалізації «Північного потоку – 1» і наразі далі використовується для просування його другої черги та нівелювання зусиль України з реформування національного газового ринку.

Найбільш очевидним доказом надійності України як транзитної ланки в ЄС є збереження безперебійного транспортування газу навіть в умовах збройного конфлікту з Росією та безпрецедентних економічної та політичної криз 2014 року.

Україна здатна продовжити успішні реформи та залишитися важливим партнером у газовому секторі, однак для цього необхідна подальша фінансова та політична підтримка ЄС. У цьому контексті негативний вплив має рішення Європейської комісії щодо розширення доступу російської сторони до газопроводу «OPAL», що цілком доречно розцінюється як порушення двосторонніх зобов'язань у рамках «Угоди про асоціацію», зокрема, статті 274.

Натомість Росія далі використовує увесь доступний інструментарій політичних, економічних та інформаційних заходів, щоб завдати шкоди Україні, а саме технологічному режиму функціонування ГТС через скорочення обсягів та технічних параметрів транспортування газу; економічному потенціалу через скорочення доходів від транзиту; політичному діалогу з ЄС через поширення негативного сприйняття дій та/або бездіяльності Брюсселя.

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-США

Жовтень – Грудень 2016

Позитивні бали: +28

Негативні бали: -6

Загалом: +22

ХРОНІКА ВІДНОСИН

Америка Обама та Україна: що залишиться у спадщину 45-му президенту від 44-го

Відносини між Україною та США опинилися у транзитному періоді ще до президентських виборів у Сполучених Штатах. На якомусь етапі десижнмейкерам у Києві стало зрозуміло, що є певні питання, які просувати за адміністрації Обама просто немає сенсу, оскільки вони зустрічають у Білому Домі або нерозуміння, або роздратування (та ж сама безпекова угода між Україною та США, надання летальної зброї). Ці питання були свідомо відкладені для обговорення з новим президентом США, яким, як очікували в Києві, стане Гіллари Клінтон.

Так само ще задовго до виборів стало зрозуміло, що адміністрація Обама навряд чи вирішить вдаватися до гучних експромтів на українському напрямку до кінця президентства 44-го глави Білого Дому. Україна не розглядалась навіть серед потенційних кандидатів на історію успіху президента Обама, відповідно, глава Білого Дому не готовий був на персональному рівні серйозно інвестувати в Україну по жодному з двох пріоритетних треків на українському напрямку: сприяння реформам в Україні та стримування російської агресії. На відміну від, скажімо, віце-президента Джозефа Байдена. Якраз у нього були помітні наміри перетворити «улюблений проект Байдена» (так назвали Україну в його оточенні) в «історію успіху Байдена» як віце-президента США.

Яку спадщину залишила адміністрація Обама по кожному з напрямків партнерства США з Україною, і що критично важливо залишити за президентства Трампа?

Почнемо зі стримування російської агресії. Незважаючи на доволі критичні оцінки політики адміністрації Обама на українському напрямку, очевидно, що є питання, де Америка Обама продемонструвала справді достойне лідерство та послідовність. Це питання санкцій щодо Росії та спроможність їх координувати на міжнародному рівні, зокрема з ЄС та G7. До останнього місяця перебування в офісі Білий Дім Обама чітко витримав свою санкційну лінію і щодо жорсткої прив'язки санкцій до ПОВНОГО виконання Мінських домовленостей, і щодо постійного розширення санкційного списку. Лише за останній квартал США тричі розширювали список санкцій щодо Росії, два з них безпосередньо пов'язані з агресією щодо України. За

президентства Трампа питання збереження санкцій за агресію Росії щодо України залишається відкритим. Більшість американських експертів та урядовців сходяться на думці, що нова адміністрація буде націлена переглянути санкції щодо Росії, оскільки вони не бачать у них особливої доданої вартості з точки зору зміни поведінки Путіна. Натомість активно нав'язується аргумент, що санкції лише посилюють режим Путіна всередині Росії замість того, щоб змінювати його лінію поведінки щодо України. Достатньо популярною в колах, наближених до нової адміністрації, є також думка, що зняття санкцій не має бути прив'язане до повного виконання Мінська, а має бути поетапним, як нагорода за кожний етап виконаного плану (як відомо, така позиція популярна і в деяких країнах ЄС).

В Україні марно побоювалися, що в останні півроку перебування у Білому Домі адміністрація Обама спробує зрушити з місця політичне врегулювання навколо Донбасу згідно з Мінськими домовленостями. Запевнення американських партнерів, що США не будуть вимагати від України виконання Мінських домовленостей, всупереч інтересам самої України, і що для США не є принципово важливим врегулювати конфлікт до закінчення терміну президентства Обама, сприймалися в українській столиці з певною недовірою, враховуючи тиск, який чинився на Україну раніше у цьому питанні з боку Вікторії Нуланд та особливо після переговорів Порошенка та Байдена у Нью-Йорку у вересні.

В останні місяці президентства Обама головні два завдання, над якими працювала американська дипломатія в контексті мінських домовленостей, полягали не в тому, щоб змусити Україну виконувати політичну частину Мінська, а де-факто у тому, щоб саме Україну не звинуватили у зриві Мінського процесу, зокрема у порушенні процесу розведення сил та провокуванні гуманітарної катастрофи на Донбасі (наприклад, в питанні забезпечення водою). Американські дипломати переконані: Мінськ працюватиме на Україну, якщо їй вдасться на постійній основі закріпити за собою статус проактивного та конструктивного учасника переговорів. Загалом, Сполучені Штати неодноразово давали підстави для того, щоб стверджувати: пріоритетом для них є недопущення нової ескалації на Донбасі, а не стає врегулювання конфлікту. Рівень психологічної готовності у США до заморозки конфлікту на Донбасі був достатньо високим ще у 2015 році.

На кінець другого терміну Обама Україна та США вийшли на дуже зрозумілий механізм співпраці у безпековій сфері. У міністерстві оборони України та Генеральному штабі зазначають, що з жодною країною світу немає такої інтенсивної співпраці, як з американською стороною. Фактично, сподівання на реальну практичну співпрацю, що її очікували по лінії Україна-НАТО, втілились на двосторонній основі по лінії Україна-США. Лише позитивні відгуки випадало чути про делегованого США радника міністру оборони України легендарного генерала Джона Абізаїда, який уже встиг неодноразово відвідати Київ. За наявною інформацією, в українському оборонному відомстві початково хотіли б бачити радником генерала Філіпа Брідлава, однак начебто у зв'язку з певними обмеженнями на виконання подібних функцій відразу після закінчення терміну його перебування на посаді очільника Європейського командування збройних сил США в Європі і Верховного головнокомандувача об'єднаних сил НАТО в Європі цей варіант відкинули, і тоді з'явилася кандидатура Абізаїда. Як стверджують інсайтери, Абізаїд поки що лише вивчав ситуацію, зокрема, через відвідування зони АТО. Особливих порад він не розробляв. Крім того, він відразу попередив, що українці самі мають визначитися, які з його порад у майбутньому брати до уваги, які ні.

Складається враження, що в Києві лише за останній рік по-справжньому оцінили консультативно-дорадчу допомогу, яку надають США, оскільки раніше фокус був на наданні військової допомоги. Окрім 350 інструкторів у Яворові, які тренують українську армію, йдеться також про тих американських радників, які допомагають опрацьовувати доктринальні документи. Варто наголосити, що йдеться саме про консультаційну допомогу США, оскільки позитивні відгуки, наприклад, про радників НАТО є великою рідкістю, а не правилом. Чотиризірковий генерал Абізаїд як важливий голос на підтримку України може стати в нагоді Україні, враховуючи захоплення Дональда Трампа відомими (і тим паче екранізованими, як Абізаїд у фільмі Клінта Іствуда) генералами.

Для України є принципово важливим, щоб безпекова та оборонна лінії співпраці залишились і за нового президента. Американські інсайтери в цілому прогнозують, що безпекові програми, включно з тренуваннями та консультаційною допомогою, залишаться чинними. Можливо, більш скрупульозною буде оцінка ефективності цих програм. Відразу кілька представників із команди Трампа раніше також заявляли про можливість продажу Україні летальної зброї (саме продажу, не надання).

Важливо зберегти також надання військової допомоги. В оборонному відомстві та Генеральному штабі розраховують на подальше надання засобів радіоелектронної боротьби, систем зв'язку (їх треба значно більше, щоб вибудувати систему управління, яка на ньому базується), дронів (в іншій якості), РЛС контрартилерійної боротьби та засобів медичної реабілітації. Важливою була б допомога США у розбудові Військо-

во-морського флоту України. Деякі з кроків на цих напрямках вже робляться в США на рівні Конгресу та Державного департаменту. Так, наприклад, конгресмен-республіканець і колишній морський піхотинець Данкен Гантер, який у 2015 році особисто відвідав зону АТО, запропонував на розгляд профільних комітетів Палати представників Конгресу США з міжнародних відносин та збройних сил законопроект, який передбачає, зокрема, надання Україні засобів радіоелектронної боротьби для захисту безпілотників та сенсорів для спостереження. У законопроекті також йдеться про допомогу Україні в налагодженні власного виробництва протитанкових озброєнь та розбудові центрів підготовки сил спеціального призначення. Вісім башт електронного спостереження, споряджених радарми та камерами, які дозволять бачити, що відбувається на відстані 64 кілометри вглиб окупованої території, буде збудовано згідно з контрактом, який схвалив Державний департамент США із компанією з Каліфорнії Worldwide Aeros (належить вихідцю з України Ігорю Пастернаку).

Позитивною новиною стало офіційне затвердження США в оборонному бюджеті на 2017 рік 350 мільйонів доларів допомоги для України – це на 50 мільйонів більше, ніж у попередньому за рахунок включення до нього надання засобів і технічної підтримки для розробки цілісної системи моніторингу державного кордону України, а також допомоги у підготовці штабних офіцерів та вищого військового командування Збройних сил України.

Щодо другого треку партнерства Україна-США – сприяння США у проведенні реформ в Україні і, зокрема, у боротьбі з корупцією – наразі можна з певністю стверджувати: Порошенку так і не вдалося приємно здивувати Білий дім Обама в ролі рішучого реформатора. «Україні в її нинішньому стані потрібен президент, який може бути радикальним реформатором, а Порошенко, як ми переконалися, таким не є», – таку оцінку дав представник американського уряду Президенту Порошенку в розмові не під запис, і вона загалом відображає підхід, який панує у Вашингтоні.

Особливою довірою не вдалось заручитись у Вашингтона прем'єру Володимиру Гройсману: представники американського дипломатичного корпусу та Конгресу США у неформальних розмовах діляться, що розуміють: для Гройсмана встановлені певні "буйки", за які він не може "запливати" у процесі реформ, але водночас зізнаються: очікували, що він не так віддано поважатиме ці обмеження, і матиме більше відваги для проведення реформ. «Ми розуміємо, що Гройсману складніше справити реформаторське враження, ніж Яценюку: коло звузилось, і тепер будь-які реформи здійснювати значно болючіше, ніж було при Яценюку. Не факт, що Яценюк був би кращим прем'єром у нинішніх умовах, хіба що піар у нього за кордоном був би точно кращим», – відверто ділилися з автором цих рядків представники уряду США у листопаді 2016 року.

Не виправдав очікувань американців і генпрокурор Юрій Луценко, якому ще влітку 2016 року американці

надали ледве не повний карт-бланш на реформування генпрокуратури. Американці самі загнали себе у пастку власного персоналізованого підходу «будь-хто, аби не Шокін». Підхід не спрацював. Левову частку енергії та часу їм довелося приділяти відстоюванню повноважень і примиренню з Генпрокуратурою улюбленого реформаторського дітища США – НАБУ, яке вони поки що не ризикують називати їхньою реформаторською історією успіху, з огляду на невиправдані очікування від масштабів діяльності цього антикорупційного органу. Чи то заклик, чи то прохання, яке публічно висловив Байден Яценюку на бізнес-форумі у 2015 році «Садіть людей у тюрми» (put people in jail) і яке абсолютно перегукується з настроями українського народу, так і не було почуте з українського боку ні в 2015-му, ні в 2016-му.

Є й інші питання, які викликали застереження в американської сторони. Деякі з них виявились абсолютно несподіваними, й українська сторона була явно не готовою до них. Так, скажімо, на Банковій були дуже здивовані занепокоєнням, яке висловила на одній із зустрічей із керівництвом АП посол США Марі Йованович щодо квотування української музики в радіо-ефірі – мовляв, це суперечить свободі слова.

Великий інтерес викликає персону Арсена Авакова. Як зауважив один американський дипломат у приватній розмові, «ми так розуміємо, що на сьогодні Аваков є номером 2 за впливовістю в Україні».

В останні місяці адміністрації Обами Україні не вдалося довести до логічного кінця (тобто підпису президента США) історію з ухваленням Акту на підтримку України (STAND for Ukraine Act), законопроектом №5094, який би на законодавчому рівні забороняв президенту США визнавати анексію Криму та надав би Конгресу право на зняття санкцій. Законопроект №5094 щодо підтримки України так і залишився на порядку денному профільного Комітету Сенату США. За наявною інформацією, керівник комітету, республіканець Боб Коркер, якого відразу після перемоги Дональда Трампа називали серед потенційних кандидатів на посаду держсекретаря, зайняв і успішно відстояв позицію про несвоєчасність схвалення такого законопроекту. Як результат - для схвалення законопроекту в 2017 році Конгресом процедуру доведеться проходити знову, тобто схвалити його і в Сенаті, і в Палаті представників. Також, за деякою інформацією, компанія ExxonMobil, колишній генеральний директор якої Рекс Тіллерсон був номінований Трампом на посаду державного секретаря, активно лобювала проти цього законопроекту (Тіллерсон спростовує таку інформацію).

Водночас, можна сміливо стверджувати, що Конгрес залишається найпотужнішим голосом на підтримку України. Навіть якщо STAND for Ukraine не буде схвалений, на розгляд Конгресу будуть винесені інші законодавчі акти, в яких йдеться про підтримку України та збереження/запровадження санкцій щодо Росії. Зокрема всеосяжний законопроект, який передбачатиме можливість запровадження додаткових санкцій

щодо Росії, який ініціював відомий сенатор-демократ Бен Кардін.

Важливим політичним сигналом стало звернення 27 американських сенаторів до новообраного президента США із закликом посилити політичну, фінансову та безпекову допомогу Україні. Показово, що сенаторів-демократів підписалось під цим зверненням більше, ніж сенаторів-республіканців, що руйнує стереотипи про більшу проукраїнськість Республіканської партії в Конгресі. Практичним продовженням звернення став ініційований сенаторами-республіканцями Джоном МакКейном та Ліндсі Гремом регіональний тур запевнення у підтримці Сполученими Штатами, який включав у себе й візит до України.

В останні місяці президенства Обами не вдалося зробити інвестиційний прорив у відносинах між Україною та США. Тестова історія для Сполучених Штатів, якою мала стати приватизація Одеського припортового заводу (ОПЗ), закінчилися ще більшим репутаційним фіаско для України. Американці, які не один рік цікавилися цим об'єктом, втратили до нього інтерес, коли запідозрили певні політичні ігри навколо продажу цього об'єкту і дізнались про так званий борг ОПЗ перед Дмитром Фірташем у 250 млн дол. В оману не має вводити заявка від компанії IBE Trade Corp з Нью-Йорка, яку деякі представники американського бізнесу називають «не зовсім американською», з огляду на бекграунд її власника (належить Александру Ровту, вихідцю з Мукачєвого).

Україна не перетворилась на привабливе місце для американських інвесторів, навіть попри особисту залученість міністра торгівлі США Пенні Прітцкер, яка, за деякою інформацією, особисто обдзвонювала керівників американських компаній і запрошувала їх на Бізнес-форум Україна-США. Сьогодні, як стверджують навіть найбільш оптимістичні представники американського бізнес-середовища, Україні треба сконцентруватись на тому, аби зберегти наявних інвесторів на українському ринку і заохотити їх до розширення інвестицій, аніж домагатись приходу нових інвесторів. Адже враховуючи наявні проблеми навіть у тих інвесторів, які вже працюють на українському ринку, нових залучити навряд чи вдасться.

Америка Трампа та Україна: підкошений старт, незрозумілий фініш

Хоча світові медіа записали Україну в активного прихильника перемоги Гілларі Клінтон на президентських виборах, в оточенні президента України Петра Порошенка продовжують наполягати: особисто президент не зробив під час президентської кампанії в США жодного жесту на підтримку кандидатури Клінтон. Запити на зустріч із президентом України в Нью-Йорку у вересні надсилались однаково і кандидату Клінтон, і кандидату Трампу (щоправда, в офіційну версію української сторони «не збіглись графіки» вірять за океаном неохоче).

У розпал виборчої кампанії в США президент Порошенко приймав у себе близького соратника Трампа Ньюта Гінгріча з дружиною. Також він, за словами деяких українських дипломатів, дуже достойно витримував збалансовану лінію і не піддавався на провокації американських медіа з цього приводу (як особливо показує називають його інтерв'ю Фаріду Закарії на CNN).

Проти версії України про дистанціювання від президентських перегонів у США найбільше грає скандал із колишнім радником Януковича і Трампа Полом Манафортом, який, за даними деяких американських джерел, переконаний, що витoki інформації в американську пресу про амбарну книгу Партії регіонів з'явилися на замовлення Демократичної партії США. Недаремно відразу після обрання Трампа президентом керівник українського Національного антикорупційного бюро оголосив про припинення розслідування щодо Манафорта. Питання ускладнюється тим, що Манафорта після певної паузи знову почали помічати в оточенні Трампа. За даними окремих американських джерел, він навіть брав активну участь в обговоренні тих чи інших кандидатур у нову адміністрацію. Питання про його роль на формування політики нової адміністрації щодо України залишається відкритим. Очевидно, Україні буде складно налагодити довірливий діалог з новою адміністрацією, якщо у Дональда Трампа встигло сформуватись і буде підкріплюватись з боку довіреного оточення враження, що поки Росія була тією країною, яка сприяла йому стати президентом, Україна була тією країною, яка перешкождала йому стати президентом.

Незважаючи на Манафорта і відсутність зустрічі з Трампом у Нью-Йорку, в Україні (принаймні на офіційному рівні) не схильні надмірно драматизувати ситуацію і вважати себе найбільшим лузером у світі внаслідок результатів президентських виборів у США, як резонансно написав у Твіттері колишній посол США в Росії Майкл Макфол. На це може бути кілька причин і пояснень.

По-перше, розчарування політикою на українському напрямку з боку адміністрації Обами. Сам факт, що Обама – перший президент США, який за два терміни так не і знайшов можливості (чи не відчув необхідності) відвідати Україну, є більш показовим, аніж будь-які декларації про підтримку України. Розчарування адміністрацією Обами, очевидно, буде експлуатуватись українськими переговорниками у контактах із новою адміністрацією. Теза про те, що, якби Обама миттєво відреагував на спроби анексувати Крим, то агресії Росії не відбулось би, явно викликає схвалення у представників команди Трампа на зустрічах з українськими партнерами. За деякою інформацією, навіть віце-президент Байден вагався, чи відвідувати Україну напередодні інаугурації нового президента США, оскільки не хотів ускладнити комунікацію Києва з новою американською адміністрацією, демонструючи вже самим фактом своєї присутності в українській столиці, що Україна є улюбленим дітищем одного з ключових представників “старої” адміністрації.

По-друге, і в Києві, і частково у Вашингтоні є відчуття, що Дональд Трамп у силу різних причин не буде настільки активно цікавитися станом реформ і перебігом боротьби з корупцією в Україні, як цікавилася окремі представники нинішньої адміністрації і як, напевно, цікавилася би адміністрація Клінтон. Такий стан справ абсолютно влаштовує вищі чини в Україні, які б хотіли загорнути партнерство зі США в безпекову, а не антикорупційну обгортку. Однак не варто забувати, що саме недостатній рівень боротьби з корупцією може бути використаний як вигідний привід списати Україну на задвірки зовнішньополітичного списку нової адміністрації. Також можна очікувати, що нова адміністрація буде більш прискіпливо ставитись до будь-якої допомоги, яка надається будь-якій країні світу з коштів американських платників податків. Відтак українському уряду було б доцільно самому ініціювати аудит американської допомоги Україні, демонструючи, що ми не зацікавлені в неефективному використанні навіть центу з американської допомоги.

По-третє, у Києві є великі сумніви, що у Дональда Трампа, на відміну від його попередників, вийде «перезавантажити» відносини з Росією Путіна на тривалий період часу, хоча практично ніхто не сумнівається, що на перших етапах президентства Трамп дійсно спробує це зробити, і, не виключено, що без особливого врахування інтересів України. Однак є підстави сподіватись, що такі стримуючі фактори як двопартійний консенсус щодо підтримки України з боку Конгресу, різні позиції у самій адміністрації Трампа та дискурс, сформований внаслідок звіту розвідників не дозволять президенту США реалізувати «велику обгородку» (grand bargain) в її російському розумінні, якщо тільки Україна сама не запропонує/схвалить її.

Перемога Трампа стала несподіваною для України, але вона немовби відкрила друге дихання української політики на американському напрямку. Почали відбуватись брейнстормінги високого рівня з приводу того, як ефективніше налагоджувати відносини із новою адміністрацією США. Затребуваною стала незалежна експертиза на американському напрямку. Круглий стіл, присвячений перемозі Трампа, відбувся у Верховній Раді, хоча депутатів на ньому було вкрай мало. Нарешті почали виробляти план дій, яким чином зацікавити США Україною. Не зобов'язати, як було при Обамі, а саме зацікавити. Причому бажання зацікавити нову адміністрацію таке велике, що місцями воно балансує на межі між «зацікавити» і «задобрити». Адміністрація Президента, як було зазначено на сайті Міністерства юстиції США, навіть найняла лобістську структуру у США BGR Group, засновану колишнім головою комітету Республіканської партії США та губернатором штату Міссісіпі Гейлі Барбуром, з місячним гонораром в \$50 тис., завдання якої, з-поміж іншого, посилювати зв'язки між Україною та США. Україна давно потребувала у Вашингтоні серйозної лобістської структури, яка б промтовувала інтереси держави Україна, а не окремих українських олігархів. Рекомендація щодо необхідності такої лобістської структури фігурувала у рекомендаціях дослідження

про відносини між Україною та США в рамках Аудиту зовнішньої політики. Залишається сподіватись, що найнята структура буде просувати саме інтереси держави Україна, а не, скажімо, виключно президента Порошенка.

На найвищому рівні розроблений своєрідний план дій, згідно з яким відбуватиметься те саме налагодження відносин із новим президентом та його командою і донесення потрібних сигналів. Підхід офіційного Києва доволі зрозумілий: крапля камінь точить, а сидіти склавши руки й чекати, «коли нас здадуть» — це не вихід. Варто вітати таку проактивність зовнішньої політики Києва на американському напрямку. Шкода, що вона проявилася лише після обрання Трампа президентом.

Для того, щоб принаймні спробувати вплинути на американську політику щодо України, були задіяні всі можливі канали комунікації. Один із них, наприклад, по лінії віце-президент Байден — віце-президент Пенс. Під час транзитної адміністрації Байден використав процес передачі справ новому віце-президенту для того, щоб ознайомити його з ситуацією щодо України і певним чином емоційно надихнути його українським досвідом. У дипломатичних колах навіть ходили чутки, що Байден якось начебто обмовився в стилі: «Не поїду з візитом до України, доки не переконаюсь, що мій наступник усе розуміє про Україну».

Уже протягом першого місяця-півтора важливі емісари з України відвідали вежу Трампа у Нью-Йорку і мали півторагодинну розмову з тоді вже номінованим Трампом радником із питань національної безпеки генералом Майклом Флінном. Враження від зустрічі цілком позитивні: Флінн, якого звинувачували у проросійських поглядах через його участь у святкуванні RT (відоме фото з перебуванням Флінна за одним столом з Путіним) та відповідні коментарі на цьому ж пропагандистському телеканалі, виявився доволі вдячним співрозмовником і справив краще враження, ніж прийнято вважати в США. Ще краще враження справила одна з його заступниць, яка також була присутня на зустрічі: вона досить добре розуміла й орієнтувалася у тому, що відбувається в Україні.

Доволі позитивне враження склалось і після телефонної розмови Трампа з Порошенком. Цікавий нюанс: Трамп готовий був розмовляти з президентом Порошенком у той самий день, що і з Володимиром Путіним — у понеділок 14 листопада. Однак оскільки Порошенко перебував у Швеції і хотів перестрахуватись на предмет «справжності» дзвінка Трампа після скандалу з «дзвінком» президента Киргизстану (Трамп телефонував зі звичайного мобільного номера, відтак потрібно було додатково переконатись, що це саме Трамп, а не черговий пранкер), розмову було перенесено на 15 листопада. У самій розмові, як на мене, показовими були три моменти. По-перше, Трамп без жодних дипломатичних формальностей попросив Порошенка розповісти про агресію (в оригіналі це звучало на кшталт «tell me about aggression»). Показовим є сам факт, що агресія була названа агресією. По-друге, Трамп запи-

тав, що Обама зробив для того, аби зупинити агресію. По-третє, наскільки мені відомо, він жодним словом не обмовився про реформи і боротьбу з корупцією, яка стала головним пунктом української програми в адміністрації Обами.

Безумовно, є і питання, на які поки немає відповіді ні в Києві, ні у Вашингтоні і які містять в собі як певні можливості, так і ризики для партнерства. Зокрема, йдеться про такі:

- Досі невідомо, наскільки критично важливою у питанні перезавантаження з Росією для новобраного президента буде позиція інших важливих представників адміністрації? Невідомо, якою взагалі буде роль Державного департаменту. Чи матиме він відносний карт-бланш щодо регіону чи перетвориться на додаток Ради національної безпеки у виробленні зовнішньополітичних рішень, як де-факто відбулося за президентства Обами?

- Яким чином створити та донести хорошу історію (good story) про Україну до Вашингтона, яка б до того ж, як радить посол США в Україні Марі Йованович, базувалась на реальних фактах? Як створити наратив у Вашингтоні про Україну як про країну, гідну американських інвестицій у широкому розумінні цього слова: інвестицій політичних, безпекових і бізнесових, які б потім було бажання захищати?

- Наскільки Сполучені Штати за президента Трампа відчуватимуть потребу посилити свою роль у процесі врегулювання ситуації навколо Донбасу? У Києві розглядають можливість запропонувати новому президенту за згоди канцлера Німеччини та президента Франції долучитись до Нормандського формату. Поки що підстав вважати, що Трамп буде в захопленні від цієї ідеї немає, оскільки він послідовно (що не зовсім типово для нього) відстоював позицію, що питанням України має займатись Німеччина. Інша справа, що в 2017 ні Німеччині, ні Франції буде особливо не до Нормандського формату, тому новообраний президент США зможе за бажання проявити лідерство у цьому питанні.

- Якими будуть умови для подальшої допомоги Україні? Усі американські співрозмовники переконані: будь-яка допомога США для України міститиме ще більше умов, аніж вона містила за попередньої адміністрації. Гроші в обмін на звільнення Шокіна — це був лише початок такого підходу.

Загалом, резюмуючи, успіх України у відносинах з Америкою Трампа великою мірою залежатиме від того, наскільки ефективно Україна зможе сформулювати і донести новій адміністрації дві позиції:

- *Якою є додана вартість держави Україна для США?*

- *Наскільки підтримка незалежної України відповідає інтересам Сполучених Штатів?*

От тоді українська крапля куди ефективніше точитиме американський камінь.

TRUMAN Agency

Агентство стратегічних комунікацій TRUMAN Agency націлене на вирішення чутливих комунікаційних питань в Україні та для України.

Наші експерти створюють та втілюють у життя комунікаційні програми, які дозволяють залучити політичний істеблішмент та інші цільові аудиторії до конструктивного діалогу на локальному, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Результатом такої роботи завжди стає зміцнення репутації, підвищення ступеню довіри і відчинені вікна можливостей для наших клієнтів.

Контакти: вул. Мельникова, 12, Київ, 04050
Тел.: +380 98 175 97 46
www.trumanagency.com

Інститут світової політики / Institute of World Policy (IWP)

IWP представляє нове покоління аналітиків, відданих європейському вибору України. Місія Інституту полягає в розробці аналітичних досліджень та здійсненні проектної діяльності для просування європейських стандартів та практик в Україні, а також для зростання підтримки лідерами громадської думки, офіційними особами ЄС і НАТО європейської та євроатлантичної перспективи України.

Продукти IWP включають політичний аналіз та рекомендації, створення дискусійних платформ для всебічного публічного обговорення основних зовнішньополітичних проблем та викликів, ведення регулярного діалогу зі світовими вченими, мислителями та експертами у сфері міжнародних відносин.

Контакти: вул. Еспланадна, 32в, Київ, 01001
Тел.: +380 44 374 03 11
e-mail: info@iwp.org.ua

Експертна група:

Дарія Гайдай
Альона Гетьманчук
Михайло Гончар
Андрій Гончарук
Сергій Жук
Віктор Кіктенко
Леонід Літра
Сергій Солодкий
Андрій Чубик

© Повне або часткове відтворення матеріалів дослідження допускається виключно за згоди авторів проекту.

Повна версія документу доступна клієнтам і партнерам TRUMAN Agency та IWP.

